

LUND UNIVERSITY

Disputation vid universitetet – en teater i fyra akter

Turner, Charlotta

2013

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Turner, C. (2013). Disputation vid universitetet – en teater i fyra akter.

Total number of authors:
1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Disputation vid universitetet – en teater i fyra akter

Var det någon som trodde att en doktorsdisputation är på allvar? Mormor i publiken möjligtvis. Jag trodde fram till en dag för lite sedan att det åtminstone fanns något uns av seriös examination vid disputationsakten. Men ack så fel jag hade – en doktorsdisputation är snarare en teaterpjäs i fyra akter.

Under första akten avgör doktorandens handledare om resultat och publicerade arbeten räcker till för en doktorsavhandling. Det finns dock omständigheter som kan leda till att handledarna godkänner ett avhandlingsarbete för disputation trots att avhandlingen knappast håller måttet. Det kan handla om att pengarna i projektet är slut, tiden för forskarutbildningen har kommit till vägs ände, eller att doktoranden är ”problematiserad” och har varit inblandad i konflikter med handledare som lett till handledarbyte. Det är hur som helst så att det ibland händer att handledarna bedömer att doktoranden är redo för disputation fastän det är ytterst tveksamt.

Vid andra akten godkänner forskarutbildningsnämnden det tänkta innehållet i avhandlingen, samt val av opponent och betygsnämnd. I verkligheten har denna nämnd inte alls tid eller kompetens att granska innehållet i avhandlingen, utan det är främst sammansättning av betygsnämnd och val av opponent som sätts under luppen. Ofta handlar det om att undersöka möjliga jävssituationer och balans mellan könen. Och inte ens det är helt enkelt. Vad är en jävssituation egentligen? Relationer mellan människor är något komplicerat, och forskare är människor. Så denna andra akt är en ren formalitet, där jävssituationer främst bedöms utifrån sampublicering. Jag vill tillägga här att på vissa fakulteter finns det dock professorer som är ämnesansvariga, och dessa tar på sina håll ansvar för granskningen av avdelningens avhandlingar innan de godkänns för disputation. Det är dock inte alltid så...

Under den tredje akten granskas avhandlingen av opponent och betygsnämnd. Det är denna akt som är tänkt att vara en viktig del av examinationen av den blivande doktorn. Om man nu som betygsledamot ser att avhandlingen inte håller måttet, går det då att stoppa hela processen? Hypotetiskt sett ja, men i praktiken nej – vilket är exakt vad jag upplevde i min roll som ledamot i en betygsnämnd vid mitt eget universitet. När en avhandling väl är tryckt och det bara återstår en vecka till disputationen; då övergår teatern till cirkus om man försöker förhindra doktorsdisputationen. Jag talar av egen erfarenhet...

Efter att ha läst avhandlingen i drygt en vecka inser jag att kvaliteten verkar vara långt under vad som kan tänkas vara en minimigräns för vad universitetet borde tolerera, särskilt vid närmare undersökning av lärandemål för forskarutbildningen. Det jag gjorde i detta läge var att jag kontaktade de övriga två personerna i betygsnämnden. Dessa båda höll med mig om den låga kvaliteten och den totala avsaknaden av hypoteser, diskussioner och slutsatser i avhandlingen. De ingående publikationerna hade mycket att önska vad gäller metodik eller korrekta slutsatser. Bara ett av fyra publicerade arbeten var granskat i en så kallad peer-review-process, och i detta arbete stod respondenten för en mycket begränsad arbetsinsats. Sammanfattningen i avhandlingen var dessutom av ännu lägre kvalitet än de ingående artiklarna. Vi tre ledamöter var eniga om att vi måste stoppa disputationen för att undvika ett tråkigt slut på teaterföreställningen. Jag kontaktade handledarna, som förklarade

omständigheterna: doktoranden hade haft många konflikter och bytt handledare två gånger, och dessutom var ju doktoranden från ett utvecklingsland. De var inte alls villiga att stoppa disputationen. Dessutom fick jag lära mig att den enda person som kan stoppa pjäsen är respondenten själv.

Efter hand utvecklas cirkusen mer och mer till en fars, som slutligen leder till att handledarna ringer de andra två betygsledamöterna och övertalar dem att doktoranden bör få sin chans till disputation och att avhandlingens kvalitet är precis "över ribban". Jag insåg då att från att ha varit tre ledamöter som var helt överens om läget var jag nu helt ensam med mina åsikter. Dessutom fick jag från handledarna ett utlåtande från opponenter (en forskare från ett annat land), i vilket det framgår att respondenten bör få betyget godkänt. Det intressanta var att i utlåtandet fanns också de frågor listade som opponenter planerade att ställa vid disputationen. Är det kanske som i "Så ska det låta?" där artisterna på förhand får reda på vilka låtar som kommer med i programmet?

Den fjärde akten är själva disputationen, vilket är en teater på riktigt. Huvudrollsinnehavaren i nya kläder, en opponenter som inte ställer några som helst krav på respondentens kunskap eller forskningsmetodik, en ordförande som helst vill att fjärde och sista akten ska gå så fort som möjligt, handledarna i publiken antagligen mer nervösa än respondenten, och så vi tre myndighetsutövande ledamöter som sitter med bakbundna armar och spelar med. Slutakten är ett spel för galleriet – efter opponenterns tämligen diplomatiska framförande och de övriga betygsledamöternas vänliga frågor använde jag de avslutande 30 minuterna till mitt förfogande. Oavsett hur respondenten svarade på frågorna, så var det solklart att denna huvudperson snart skulle förklaras teknologisk doktor vid universitetet. Och det var väldigt nära ögat att min avvikande åsikt inte fick vara med i protokollet!

Så här, gott folk, går det till i landet Lagom, landet Diplomat. Det går inte att på allvar examinera en respondent under denna stora dag! Det är helt enkelt för sent. Handledare, opponenter och examineringer dunkar varandra i ryggen. Därmed vilar ett tungt ansvar på handledarna som är de som styr huruvida en avhandling ska godkännas eller inte, eftersom det avgörande steget sker i akt ett. Det innebär inom många ämnen/fakulteter att handledarna till viss del examinerar sig själva, eftersom doktorander oftast forskar inom handledarens område. Så mormor och alla andra släktingar kan vara helt lugna, disputationens dag är en teaterföreställning, och ibland till och med en cirkus!

Allvarligt talat, hur vore det om universitetet i Sverige införde en akt 1,5 där den tryckta avhandlingen skickas till betygsnämnden för granskning minst en månad innan den godkänns för ett offentligt försvar? Respondenten måste ju rimligen ges en chans att förbättra avhandlingen innan den trycks i stor upplaga. Vi borde ta mer intryck från våra goda grannländer i Norden där de sedan länge har extern granskning med sakkunniga innan avhandlingen trycks!